

NGĀ KUPU HOU (tonu)

me whakamahi. Ko te kupu ka rata mai te iwi hāpai, kōrero i te reo, koirā te kupu ka puta, ka ora.

Tērā pea kāore ngā kupu a te Taura Whiri e pīrangitia mai, engari ko ā ētahi kē atu. Ki te whērā, kāore he raruraru nā te iwi kē hoki i whakatau ko tēhea kia kōrerotia, engari ki te kore e tāpaetia atu he kupu hei kōwhiri mai mā rātou me pēhea hoki rātou e kōwhiri ai, e hika mā e?

TE PUTANGA O AHINUI

Me kore ake ngā rangi pūhuka hei whakahiwa i te hunga e whai mai ana i tā mātou nei pānui, i te *Muka!* Koia nei te huatau o te kaiwhakarite pānui, nā te mea kua hipa noa atu a Ahikaea, kua pahure ake anō hoki a Ahimaru, ā, anei kē tātou i te wā o Ahinui. Engari nā te āhua kū tonu o te rangi tērā e pōhēhētia kei te hikutau kē tātou o te hōtoke. Ā kō kō ake nei pea pā mai ai te aupaki! Heoi anō, he karo noa iho tēnei; ko te putanga o muri atu, me tīmata ā nāia tonu nei kei tōmuri anō te whakaputanga atu!

TE HĀ O NGĀ REO

Nō te 31 o Here-turi-kōkā ki te 2 o Mahuru i tū ai te hui e kīa nei ko "Te Hā o ngā Reo" ki Tāmaki-makau-rau. I whai wāhi atu te Taura Whiri ki tēnei hui kei pōhēhētia mai karekau ō tātou mānukanuka, ō tātou awhero rānei ki te hā o te reo Māori. (Kei pā hē mai rānei te hā o tō ētahi atu!) Ka mīharo katoa mātou ki te tokoiti o ngā Māori, atu i a mātou nei, i tae atu. Mena kāore mātou i tautoko-ā-tinana atu, me uaua ka kitea he kanohi Māori i reira!

Ahako te pai o ngā kauhau a Pākehā, a Māori, a Hāmoa, a wai ake rānei, kāore i āta tau te noho a ngā Māori. Kāore au i te mōhio he aha i āhua taurangi ai tā rātou noho - nā te āhua Pākehā pea o ngā whakahaere, o ngā whare rānei. Heoi anō, i kowhana te whakaaro i ētahi me whakatū tētahi hui taumata pēnei mō te reo Māori me ōna tini āhuatanga. I mātua whiua tēnei pātai ki te Taura Whiri me te inoi mā mātou anō pea tēnei hui e whakahaere.

Kāore i whakaaetia atu i taua wā tonu tā rātou i tono mai ai. Otirā kei te whiriwhirihia tonutia e te Taura Whiri; ākene pea ka whai hua te whakatū hui pērā i tā rātou i pīrangi mai ai.

Kāti, me whakamōhio mai koutou e whakaara nei, e whakamohiki nei i te reo Māori āe rānei he huatau whai tikanga, kāore rānei. Ki te kaha te hiahia mai, tērā pea ka tahuri te Taura Whiri ki te whakatinana i tēnei tono i runga i te mōhio kei te kaha te tautoko mai a te iwi Māori whānui.

[Engari kia mōhio mai koutou, karekau ā te Taura Whiri pūtea hei whakahaere hui i tua atu i ngā kura reo e whakahaeretia ana e mātou inaianei. Ki te whakatūria he hui kaupapa reo whānui, mā te hunga anō ka tae atu e kawē te utu.]

NGĀ REO IRIRANGI MĀORI

Kua rangona whānuitia pea he mea tautapa te Taura Whiri e te Manatū Tauhokohoko hei arotake i te āhua o te reo Māori o tētahi "reo irirangi Māori". E ai ki te Taura Whiri, ko te "reo irirangi Māori" tētahi i whiwhi noa i te aratuku hei koha mā te Manatū Tauhokohoko ki te reo me ngā tikanga Māori, ā, e āwhinatia ā-pūteatia ana e "Irirangi te Motu". Kāore e whākina atu i konei nā te aha i whakaingoatia ai ko tērā o ngā reo irirangi hei arotake, he aha rānei ngā otinga i kitea mai e te Taura Whiri.

Ehara i te mea he aha i pānui atu ai, heoi anō he whakamōhio atu i tō te Taura Whiri whakaaro ki te reo Māori me ngā reo irirangi Māori. E kī ana te Taura Whiri, e tika ai te tātari i tā ngā reo irirangi whakamahi i te reo Māori, me mātua whakatakoto tētahi pūnaha taumata reo hei whāinga, hei whakatutukinga anō hoki mā rātou. Mā reira anake ēnei rōpū e mōhio ai ki ngā paerewa reo e tika ana mō rātou. Ki te kore, e kore e taea ā rātou mahi te whakahē atu i runga tonu i te tika me te pono. Nō reira, koinei tētahi o ngā kaupapa hei kōkiri atu mā te Taura Whiri ki te Manatū Tauhokohoko.

Ahako pēhea, e whakahau ana te Taura Whiri kia ora ai te reo me kōrero, otirā me tika. Ki te hē atu i te tīmatanga, ka hē kē atu, ka hē kē atu. Mō te taha ki te nui o te wā e kōrerotia ana te reo, e kī ana te Taura Whiri me nui tonu. Kāore mātou e whakapono ana ki ngā karo a ētahi, pēnei i te "he pai ake te iti i te kore noa iho". Tere tonu tā mātou whakautu, arā, "mā tēnā ka aha?" He pai kē atu kia riro taua aratuku ki tētahi rōpū ka taea e rātou te reo Māori te whakatairanga ki te reo Māori anō. Mā te kōrero tonu i te reo Māori e whakawhere ngā taringa kia tahuri mai ai te tangata ki te reo.